

Tree hive beekeeping returns to Poland

restoration of vanished tradition with help from southern Ural tree hive keepers

Dr. Przemysław Nawrocki, WWF Poland

Cooperation:

**Jacek Adamczewski,
Wigierski National Park**

**Tomasz Dzierżanowski,
Regional Directorate of Environment Protection, Łódź**

**Andrzej Pazura,
State Forests, Spała District**

Tree hive beekeeping course, Frankonia, 23-26 October 2014

Why do we want to restore tradition of tree beekeeping?

For nature and for honey bees

- **Bringing back missing element of forest biodiversity – the wild bees /free-living bees**
- **Supporting and promoting endangered native honey bee genetic resources:**
  - **Closer to nature conditions for endangered native breeds of honey bees in the “genetic line protection areas”**
  - **Creating demand for native breeds of bees among tree hive keepers**
- **Improving living condition for at least some colonies of wild bees (if they still exist) or domesticated bees “wishing to be free”**
- **Promoting closer to nature, more bee-friendly conditions for bees kept in apiaries**

Why do we want to restore tradition of tree hive beekeeping?

For nature

- Additional protection and restoration of “primeval forest biodiversity” by increasing acceptance for old and dead trees – centers of forest biodiversity:
  - Species associated exclusively with old trees: an old oak provides habitat for 300 to 600 species
  - Ca. 50% of forest biodiversity associated with dead wood
- Bee hives–related biodiversity

Pseudoscorpion (*Chelifer cancroides*)

Bee beetle (*Trichodes apiarius*)

- Promoting interdisciplinary cooperation in nature conservation (beekeepers, foresters, NGOs, etc.)

Why do we want to restore tradition of tree hive beekeeping?

For people

- Bringing back vanished, unique type of sustainable forest's use and unique skills
- Attraction for tourists visiting forests
- Additional source of income for inhabitants of rural areas
- Unique regional product with “taste of tradition”?
- Better, happier life – *life of tree hive beekeeper is beautiful!*

Southern Ural – the last place in Europe where tree hive beekeeping survived

- **Diverse coniferous and broadleaf forests**
- **Mosaic of forests and extensively used meadows and pastures**
- **1/3 of European linden resources**

Shulgan Tash Nature Reserve

protecting wild honey bees

- 22.500 ha
- 700 log and tree hives
- 30% occupied
- 15-20 tree or log hives per beekeeper
- 3 hives/km²
- 1 hive occupied/km²
- Honey harvest in September

As it often happens, a coincidence and kindly people helped

Tatiana Baranowska

**Hartmut Khan
(Hartmut Jungius)**

Mikhail Kosarev

Director of Zapovednik Shulgan Tash

Transferring knowledge on wild-bee keeping „from father to son” – beekeepers from Ural bridge the three generation-big gap in wild-bee keeping in Poland

Step. 1 – learning how to make a tree hive (barć)

Ahtiam Isanamanow, Rais Galin

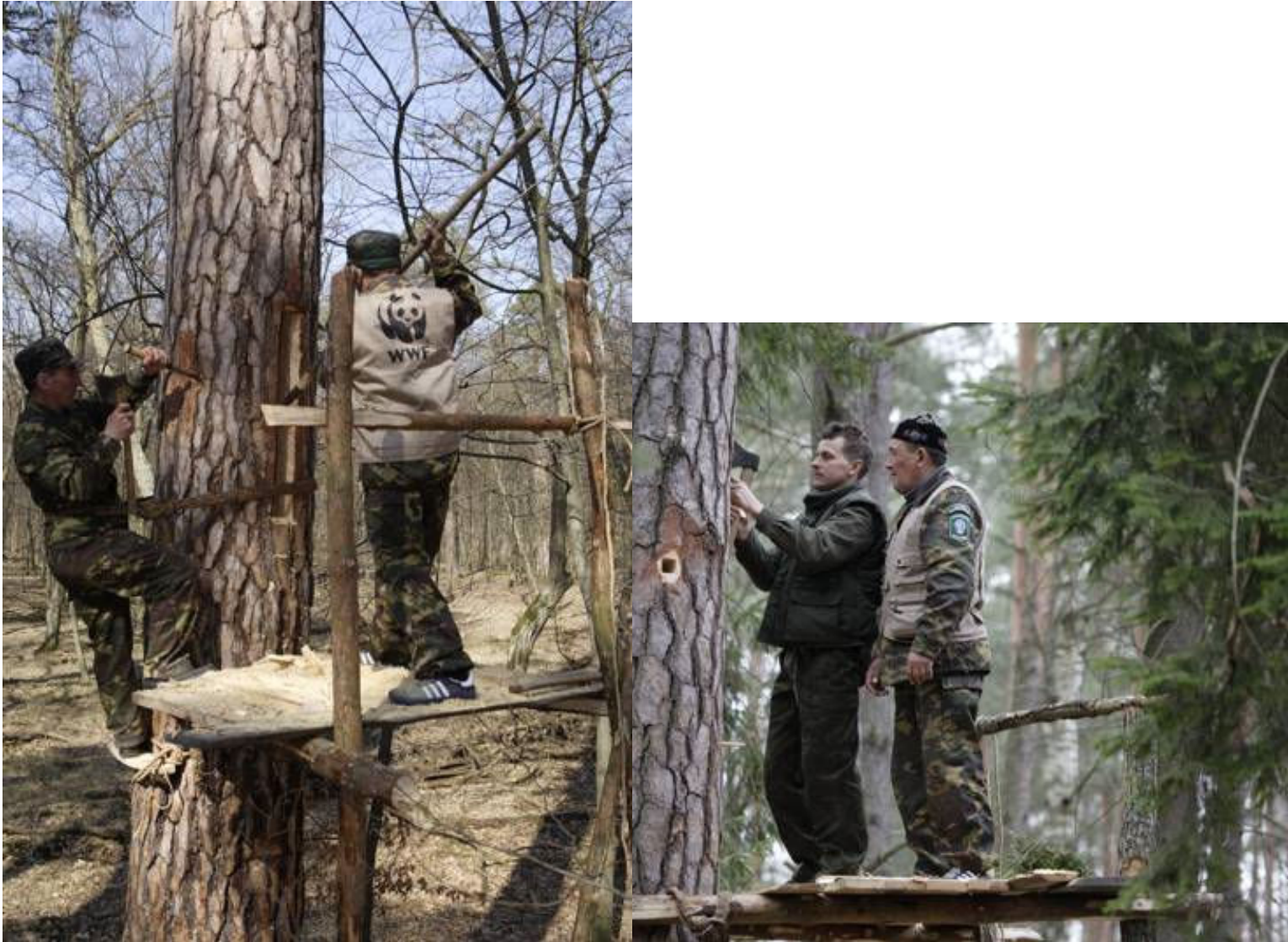

Step. 1 – learning how to make a tree hive (barć)

Step. 1 – learning how to make a tree hive (barć)

Step. 1 – learning how to make a tree hive (bort)

Step. 1 – learning how to make a tree beehive (bort)

Completing the Step 1 - achieving status of a “tree hive keeper – trainee”

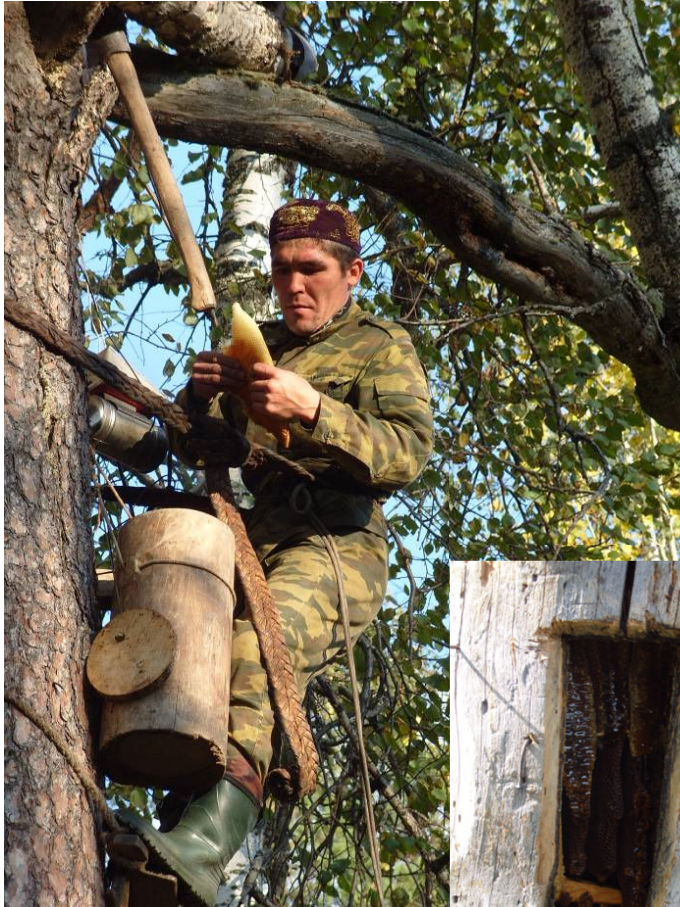

Step 2 – visit of Polish “ tree hive keeper – trainees” to Ural.

Step 2 – visit of Polish “ tree hive keeper – trainees” to Ural.

Learning harvesting honey from tree hives

Step 2 – visit of Polish “ tree hive keeper – trainees” to Ural.

Bear-proof tree hives?

Step 2 – visit of Polish “ tree hive keeper – trainees” to Ural.

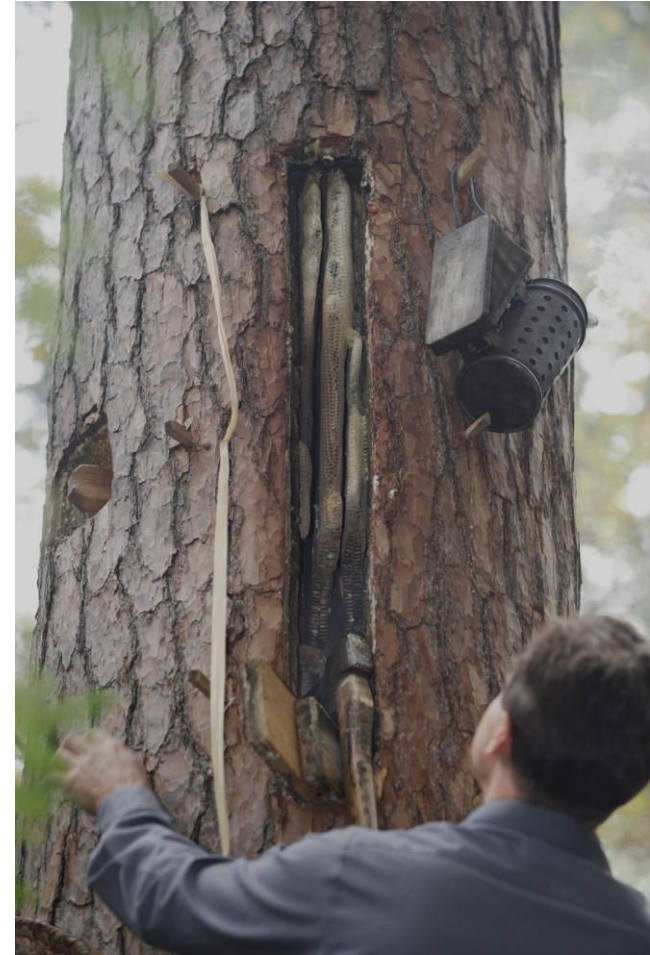

Ancient crafts and beautiful music

Step 3 – the first honey harvested from a tree hive in Poland after 100 years-long break

Step 3 – the first honey harvested from a tree hive in Poland after 100 years-long break

Completing the Step 3 - achieving status of a “self-reliant tree hive keeper”

The three generation-big gap in knowledge bridged, time to teach others how to keep wild bees

Warm, even enthusiastic media response, positive response of foresters ...

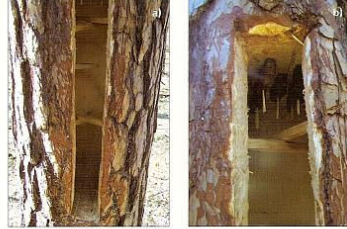
barci. Bartnik, chcąc stworzyć nową siedzibę dla pszczoł, musi zmontować kilkumetrowe rusztowanie, ponieważ barcie są dziane wysoko nad ziemią. Chodzi o utrudnienie dostępu do barci niedźwiedziom i kunom - głównym szkodnikom. W Polsce nie ma Kopotów z niedźwiedziami w rejonach centralnych, natomiast szkody wyrządzone przez kuny spotykane są na terenie całej Polski.

Budowę barci rozpoczyna się od wyciosania „schodków w drzewie”, po czym opasywane linami bartnik wspina się na drzewo. Na pewnej wysokości, którą bartnik uzna za właściwą (nawet 10 m nad ziemią), można rozpocząć dżianie. Barcia dziana w polskich lasach były na znacznie niższej wysokości. Przy każdej z nich ustawiano rusztowanie zbudowane „w powietrzu”, dopiero po wejściu bartnika na odpowiednią wysokość. Dawniej barci była dziana kilka dni. Dziś, dzięki postępom technicznemu i użyciu piły mechanicznej, czas pracy skraca się do kilku godzin. Pila wycina w pniu klin wysokości około

metra i szerokości kilkunastu centymetrów, zawsze od strony wschodniej.

Mimo użycia piły mechanicznej, praca z użyciem dłut, skrobaków i innych narzędzi jest konieczna, chociaż to najtrudniejszy etap prac. Powstały otwór ma około 25 cm średnicy. Po wydzieleniu dziupli należy wydlubić niewielki otwór wejściowy - koniecznie od strony południowej. Przed zamknięciem barci deskami na skłapieniu umieszcza się kawałki starych plastikowych worków z siana. *Źródło: www...*

Teraz można już czekać na dżian, że mają się same osiedlić. Jest planowane zasilanie i kłóczy myśli. Obowiązują ko względem zdrowotnym prze:

Gotowa barci z rusztowaniami (a) i wabikami (b)

Barci zamknięta i obłożona trawą lub igliwem. Z boku widoczne jest oszko wytłoczone

Znak barci

czenie i Oczyszczyć wybierac Barci: swoję w leńcom, ich dzieli nadzię, ment zn: waż paz dro wał ekosyste cie i mk wielu t. pszczoła mogą m wacje g żyjących

PSZCZELARSTWO / 11

NAUKA

BARTNIK Tomasz Dzierżanowski sprawdza, czy w osiole zamieszkały pszczoły. Wioną powieści w barci wabiki nat owady - pląstry miodu (adjective górne). Otwór wejściowy zasłonił deską (adjective dolne)

ECOLOGIA

Miód z drzewa

Po stu latach w polskich borach sosnowych znów będzie można spotkać bartników i dzięki nim uzyskać oryginalnym miodem z nadrzewnych barci.

MAGDALENA FRENDEK-MAJEWSKA, ZDJĘCIA ARTUR TABOR

N a razie jest ich dwóch - Andrzej Pazura i Tomasz Dzierżanowski, pracownicy Nadleśnictwa Spala i Spalskiego Parku Krajoobrazowego. Do wskrzeszenia zapomnianej tradycji bartnictwa namówili ich pracownicy polskiego oddziału międzynarodowej organizacji ekologicznej WWF. Kandydaci na bartników spędzili wiele godzin w muzeach etnograficznych, a gdy rekonstrukcja profesji na podstawie zgromadzonych zbiorów okazała się niemożliwa, w poszukiwaniu potomków bartników wybrali się w podróż na wschód. Znaleźli ich dopiero na Uralu, bo tylko tam wysoko w górach

w pobliżu rezerwatu Szulgan-Tasz w Republice Baszkostan żyją ostatni bartnicy.

Przed wielkimi również w Polsce była to popłatna profesja. W dawnej Rzeczypospolitej miód osiągał zawrotne ceny: za 10 garnców, czyli 50 kilogramów, można było kupić krowę. Rucyli się nim wyłącznie ludzie zamożni, którym zastępował jeszcze droższy cukier: aż do XIX wieku wprowadzany na ziemie polskie z Indii. Miód naszych przodków w niczym nie przypominał tego, który jadamy dziś. Produkowały go dzikie pszczoły, mieszkające w barciach wydrążonych wysoko w pniach drzew.

Dobra passa bartnictwa skończyła się w XIX wieku. Wiele lasów wycięto wtedy pod pola uprawne. Zaczęło się też intensywnie rozwijać pszczelarstwo, czyli hodowla pszczoł w ulach. W efekcie ceny miodu spadły, a jego produkcja w lasach przestała być opłacalna. W latach 20. XX wieku skończyło się bartnictwo w Polsce - wraz ze śmiercią ostatniego polskiego bartnika z Puszczy Białowieskiej.

Dziś dawną tradycję pomagają wskrzesić bartnicy z Uralu. Przez dwa lata szkolili naszych przyrodników. Naukę zaczęto od wyboru drzewa pod barci. Najlepsza jest co najmniej siedemna sosna. Ma ona gruby pień, o średnicy około metra, w którym bez szkody dla drzewa można wydrążyć szeroko na 40 cm barci. Poza tym ma miękkie i ciepłe drewno, które zimą ochroni owady przed chłodem. - Baszkirscy mistrzowie powtarzali, że przy wyborze drzewa trzeba zwracać uwagę na najdłuższe szczytówki. Należy też sprawdzić, czy przy pniu nie ma mrówek, bo mogłyby dobrać się do zapasów miodu - opowiada Andrzej Pazura.

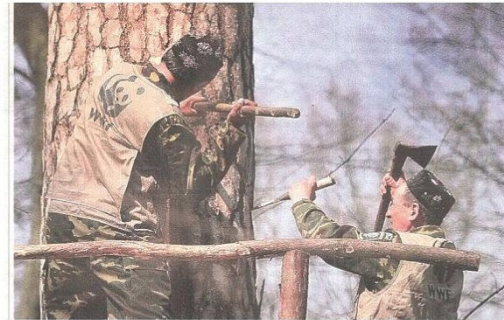
Drzewo nie może rosnąć dalej niż 1,3 km od śródleśnych łąk i źródeł wody, taki bowiem dystans są w stanie pokonać pszczoły

TAI Press

0703103350901 Gazeta Wyborcza - Łódź z dnia 2007-03-29

W Spale dzieją barcie

Odradza się tradycyjna polska profesja. Pasjonaci zakładają barcie w puszczy. Będą w nich hodować dzikie pszczoły, które przygotują niezwykle - nieznaną w Polsce od dziesięcioleci - bartny miód. Polska będzie jedynym miejscem w Unii, gdzie będzie można skosztować tego specjału

Rais Galin i Anthoni Iksanaman robią barci

ADAM CZERWIŃSKI

Pierwsza barci powstała wczoraj w puszczy nad Pilicą. W poniedziałek nie wydrążył ją mistrzowie Rais Galin i Anthoni Iksanaman - pracownicy Parku Narodowego Szulgan-Tasz w Baszkirii. Przyjechali do Polski specjalnie, by przekazać tajemnice swojego fachu pasjonatom, którzy chcą zostać bartnikami. Ci już zapraszają na pierwsze mistrzostwo i zapowiadają, że Spala zasłynie z niepowtarzalnego produktu regionalnego „bartnego miodu”.

Honor Baszkirów

Barcie nad Pilicą nie powstałyby, gdyby nie Przemysław Nawrocki z ekologicznej organizacji WWF. W Polsce profesja bartnika rozwijała się przez tysiąclecia. Bartnicy byli przeważnie wojownikami cechem z piórkami wyciecznymi, ale w XIX wieku tradycyjną hodowlę pszczoł wyparali chow

w ulach. Barcie w całej Europie opustoszały. Tradycja zachowała się tylko na pograniczu z Azją - w Baszkirii. Przemysław Nawrocki dowiedział się o tym przy podkowie. Nasza organizacja zaprosiła do Polski Baszkirów - opowiada. Pokazywałem im Biebrzanski Park Narodowy, uszyłem, jak rozwija się turystyka. Zależy mi na tym, aby w Baszkirii i tam natknąłem się na bartników.

Tradycję przetrwała wśród potomków stepowych wojowników. Mimo szklan radzieckiej władzy walczyli z bartnikami, jako przelotni świadkami przywotnej inicjatywy, ci nie podkuli się. Przekazywanie fachu z ojca na syna traktowali jako sprawę honoru. Temu nie muszą się uśmiechać i są pracownikami Parku Narodowego Szulgan-Tasz. Nawrocki: Pomyślałem, że mam niepowtarzalną szansę na odwołanie bartnictwa w Polsce. Sprawę zajęła się WWF, która pomogła sprowadzić mistrzów bartnictwa do Polski.

O tym, że trafili do Spali, zdecydował kolegi przy podkowie. - Poznałem pasjonatów działających w Dolinie Pilicy - mówi Nawrocki. - Wiedziałem, że realizowali ciekawy projekt ochrony trzmieli. Pomysłabem: dlaczego nie mielibyśmy zacząć się pszczołami? Zapropnowałem im bartnictwo, a oni chętnie się zgodzili.

Podglądają mistrzów

Przyszli bartnicy to członkowie Mazowiecko-Swiętokrzyskiego Towarzystwa Ornithologicznego. Będą się opiekować dziuplami urządzonymi przez WWF i zakładać kolonie.

- Na razie podglądamy, jak mistrzowie Baszkirii dziają, czyli drążą barcie - opowiada Tomasz Dzierżanowski. - Będziemy im pomagać, póki nie będą w stanie samodzielnie po jednej dziupli.

Kolejny etap szkolenia bartników to wyjazd do Baszkirii. Tam adepci starego rzemiosła nauczą się prowadzić miodobranie i zasilanie barci.

adama.czerwinski@taz.pl, agnieszka...

... but initially cold response of some beekeeper

Transferring knowledge on tree hive bee keeping

a webpage on wild-bee keeping:

<http://bartnictwo.org/>

Bartnictwo- odrodzenie staropolskiej tradycji

Bartnictwo
Odrodzenie staropolskiej tradycji

Bartnictwo- odrodzenie staropolskiej tradycji

Goście z Południowego Uralu

W sierpniu na zaproszenie Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych gościli w Spale: Michaił Kosariw – dyrektor zaprzyjaźnionego z polskimi bartnikami rezerwatu Szulgan-Tasz, dyrektor parku narodowego Baszkiria oraz przedstawicielka Ministerstwa Ochrony Środowiska Republiki Baszkirii. Goście obejrzeli spałskie barchie w towarzystwie inicjatorów, wykonawców i dobroczyńców projektu przywracania bartnictwa w Polsce. Była to świetna okazja do wspomnień, wymiany spostrzeżeń i cennych wskazówek na przyszłość.

Menu główne

- Strona główna
- Wydarzenia
- Bartnictwo
- Bartnik
- Leśne pszczoły
- Projekt
- Ochrona przyrody
- Ciekawostki
- Słownik
- Multimedia
- Galeria
- Literatura
- Oferta
- Kontakt
- Mapa strony

Goście online

Nasza witryna przegląda teraz **1** gość

Fot. Radosław Trzcirski

Transferring knowledge on tree hive bee keeping

Demonstration of tree and log hive-making (6 places in Poland)

Transferring knowledge on tree hive bee keeping (Demonstration of tree and log hive-making outside Poland)

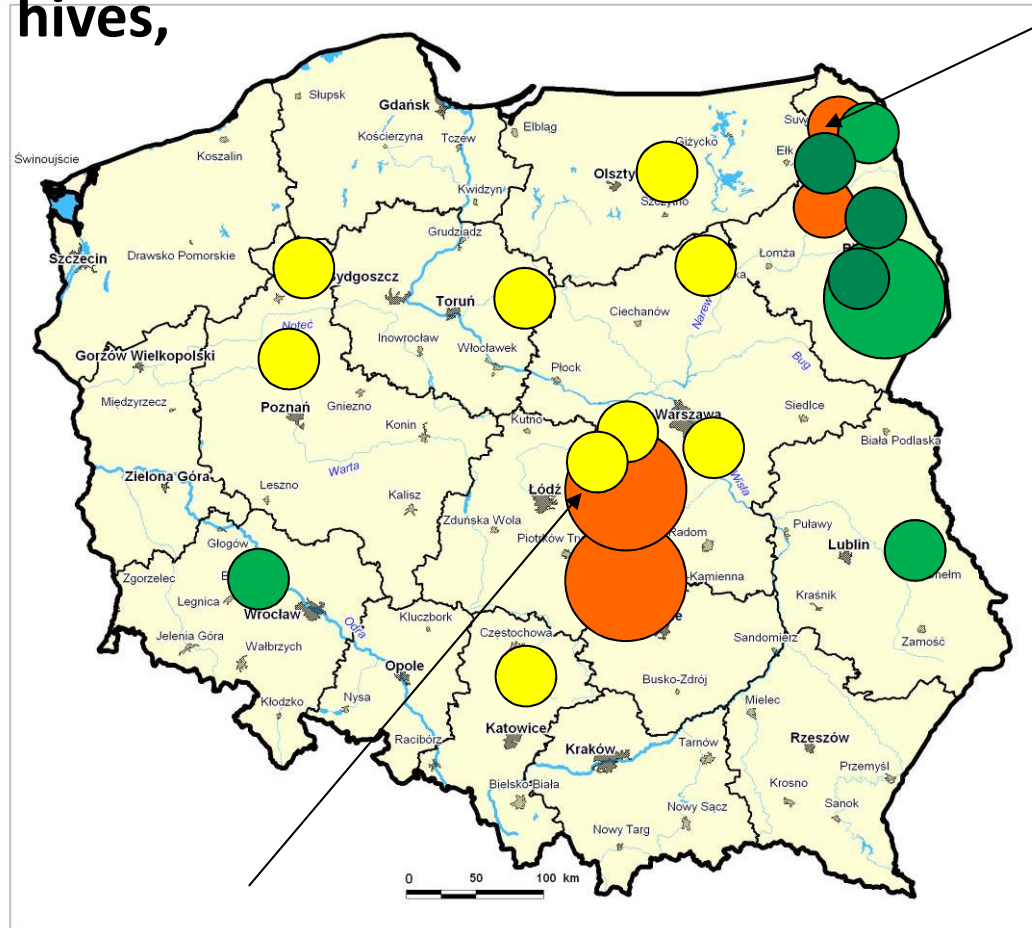

Our tree and log hives

Wigierski National Park – 2 tree hives, 4 log hives

**Total 66 tree hives,
14 log hives**

Puszcza Pilicka Forest – 11 tree hives, 2 log hives

Summary of experience from Puszcza Pilicka Forest Andrzej Pazura and Tomasz Dzierżanowski (8 – 11 tree hives, 7 years)

- **Annual rate of occupied tree hives: 59,1% (33 -75%);**
- **Annual success of bee families' wintering: 30,7% (11 – 63%);**
- **Annual rate of honey harvest: 14,4% (0 – 33%) of the tree hives;**
- **Amount of honey harvested – “symbolic” (max. 2,5 kg/ hive)**

Summary of experience from Wigierski National Park Jacek Adamczewski (2 tree hives and 1 – 4 log hives, 7 years)

- **Annual rate of occupied tree hives: 85,7% (83 -100%);**
- **Annual success of bee families' wintering: 43,3% (0 – 83%);**
- **Annual rate of honey harvest: 0%**

Conclusions

- Tree hives and log hives allow return of honey bees to forest ecosystem;
- Populations of honey bees inhabiting tree and log hives located in forests perhaps are not self-sustainable: present-day Polish forest is for honey bees a “population sink” rather than “population source”.
- Low rate of bee colonies survival is caused most likely by:
  - shortage of fall food for the bees;
  - exposure to varroa (and pesticides).

Conclusions –cont.

In long-term perspective, bringing honey bees back to forest ecosystems requires:

- formal and legal acceptance of the tree hive beekeeping as a part of sustainable forest management;
- changes in forest structure, to make it more “bee-friendly” by:
  - Increasing number of old trees suitable for tree hives (especially pines);
  - Increasing share of linden in tree species composition.

Conclusions – cont.

In short-term perspective:

- Tree or log hives' localization should be determined first of all by summer and fall food availability:
  - Stands with high share of linden;
  - Mosaic landscape with herbs blooming in late summer or in fall.
- Considering extra support for bee colonies in tree and log hives:
  - Varroa treatment;
  - Supplementary (artificial) feeding before winter - honey/ sugar mix.

Thank you for your attention!

